

Csörgő Terézia

A MATEMATIKATANÁR, SZIKSZAI JÓZSEF

Az elmúlt évszázad ötvenes, hatvanas éveinek leheles diákjaival néha találkozáva, a velük készült interjúkat olvasva azt tapasztaltam, hogy a volt kedves tanáraik közül elsőként matematikatanárukat, Szikszai Józsefet említik meg. A tanár urat második jászberényi időszakában is szerették a gyerekek, szívesen dolgoztak vele, s kiváló eredményeket értek el. Ezt közvetlenül láttam, hiszen kollégák voltunk. Ebben a dolgozatban bemutatom a zseniális tudású, igazi tanár munkásságát, aki törekedett felszínre hozni a tehetséget, és segíteni a tanítványok pályaválasztását. Az emlékező volt diákjai, kollégái a tanárt és az embert egyaránt megidéztek.

Szikszai József (1930–1993) Jászapátiban született 1930. augusztus 28-án. Édesanyja Vincze Mária, édesapja Szikszai Miklós volt, akik 14 hold földön gazdálkodtak, majd tsz-tagként mentek nyugdíjba. Egy nővére volt, Katalin, aki tanítónő lett, és Tiszaszőlősön is oktatott.

1957-ben vette feleségül Halmai Annát. Nóra lányuk 1958-ban született, aki három fiúunokával ajándékozta meg, közöttük egy ikerpárral.

1961-ben Húsvétkor feleségével, kislányával és néhány tanítvány

A középiskolát szülővárosában, Jászapátiban végezte 1941 és 1949 között. Tanulmányait az 1949/50-es tanévtől a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatta. 1953. július 20-án kapta kézhez a diplomáját, matematika–fizika–ábrázoló geometria szakos tanár lett.

Az egyetemi évei alatt, 1951. VIII. 1 és IX. 2 között Kislődön /Városlőd/, illetve 1952. VII. 23 és VIII. 23. között Veszprémfajszon katonai szolgálatot teljesített, szakaszvezető rendfokozata volt.

Szegeden az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Közlekedésmérnöki Karát 1951-ben hozták létre, azonban egy évre rá, 1952 nyarán áthelyezték Szolnokra. Ez az intézmény Közép-Európa első vasútépítési, vasút üzemeltetési szakképzést nyújtó intézménye volt. Itt kezdte tanári pályáját Szikszai József, tanársegéd volt. Itt lett 1953-ban a Pedagógus Szakszervezet tagja. Az egyetem 1955-ben visszakerült Budapestre, s ekkor Szikszai Józsefnek az volt a kérése, hogy a jászberényi gimnáziumba helyezték.

Első jászberényi tanársága 1955. augusztus 31. és 1963. december 31. között

1955. augusztus elsejével meg is kezdte munkáját a jászberényi fiúgimnáziumban, ahol főleg matematikát tanított. Már az 1955/56-os tanév végén, amikor még csak egy éve tanított Jászberényben, munkáját Bihari Sándor igazgató a következőképpen jellemezte:

„Szakmailag kiválóan felkészült, szaktárgyait, különösen a matematikát nagy lelkesedéssel és módszeresen tanítja. Az egyetemi oktatási módról a középiskolai módszerre való áttérés kezdetben nehézséget okozott neki, de ezekkel a nehézségekkel sikeresen megbirkózott, mint azt a sikeresen vezetett érettségi vizsga is mutatta. Egyre eredményesebben veszi tekintetbe a tanulók életkori sajátosságait, gondolkodásbeli színvonalát, és az oktató-nevelő eljárást ahhoz méri. Óráira alaposan és rendszeresen készül elő, követelményeinek helyes alakítása érdekében az egész tankönyvi középiskolai anyagot igyekezett már kezdetben áttanulmányozni. Dicséretes törekvést mutat minden órája a tanulók önállóságra és gondolkoztatásra nevelése terén. Magyarázatai világosak. [...] Nyugodt egyéniség. Tanítványaival türelmesen foglalkozik, több gondja legyen azonban arra, hogy minden órán legalább két-három tanulót jegyre feleltessen, a tanulók munkáját rendszeresen értékelje, és az osztályozó naplóba folyamatosan kellő számú jegyet biztosítson. [...] Szakmai és osztályfőnöki kérdésekben szívesen kér tanácsot idősebb kartársaitól. Szakos kartársakkal való kapcsolata kifogástalan.”

Az igazgatói jellemzésben olvasható az is, hogy jó lenne, ha aktívabban venne részt az iskola életében, a nevelői közösség minden megnyilvánulásában „annál is inkább, mert idejének túlnyomó részét a tanári szobában tölti előkészületeivel, szakfolyóiratok olvasásával”. Nem találtam utalást arra, hogy ezt teljesítette-e. A kor elvárásainak megfelelően azonban 1960-ban befejezte a kétéves Filozófia története tanfolyamot.

Már az első jászberényi tanévében egy 20 fős csoport osztályfőnöke lett, de csupán három évig. Ugyanis az 1958/59-es tanévtől egy új, humán osztályt kapott, melyet 1962-ben le is érettségiztetett. Az osztály érettségi elnöke Győri Gyula, a jászapáti gimnázium hírneves

tanára volt, aki gimnazista korában tanította is Szikszai Józsefet. A humán tagozatosság ellenére az osztályban többen választották a matematikát, fizikát felvételi tárgyként, például hat mérnök, négy orvos lett közülük.

Az osztály tagja volt Kármán Antal gépészmérnök, a Jászberényi Aprítógépgyár Rt. Igazgatóságának elnöke, aki a következőképpen emlékezett: „Az, hogy a mi osztályunk híresen összetartó volt és ma is az, nagyrészt neki, Szikszai tanár úrnak is köszönhető. [...] Ötvenként minden érettségi találkozót megtartottunk és megtartunk (tavaly volt az 55 éves), sajnos már alaposan megfogyatkozott, 13 fős létszámmal... Amíg élt, természetesen mindegyiken ott volt osztályfőnök urunk is. Halála után is szeretettel emlékezünk rá, a találkozók alkalmával a Jászberényben eltemetett volt osztálytársaink mellett az ő sírját is mindig meglátogatjuk és megkoszorúzzuk a Szent Imre temetőben.

Nagyon jól és eredményesen tanította a matematikát és a fizikát. Nekem untig elég volt az, ha az óráin odafigyeltem, annak alapján a házi feladatokat pillanatok alatt meg tudtam csinálni, azon kívül otthon tanulnom nem kellett. Rábeszélte, hogy az akkori Középiszkolai Matematikai Lapok folyamatos feladatmegoldó versenyein vegyek részt. Jó tanácsokkal segített, biztatott, úgyhogy 1960 és 1962 között, két évben is magas pontszámokat sikerült elérnem. Annak idején ezt a gimnázium dicsőségkönyvébe – nem tudom, hogy pontosan ez volt-e a neve, és egyáltalán megvan-e még – is beírták. Én matematikából tulajdonképpen az egyetemi felvételi vizsgán és az első egyetemi tanévben is abból éltem, amit tőle tanultam: az egyik legjobb feladatmegoldó voltam. Büszke vagyok arra, hogy kedvenc tanítványa lehettem.”

Ebbe az osztályba járt Bartos Nándor mérnök is, aki osztályfőnökére és középiskolai tanulmányaira így emlékezett: „Remek tanár volt. Én tőle tanultam meg a matematikát. Az általános iskolában sajnos csak a „számtanig” jutottam! Nem is akartam gimibe menni, de apám beíratott. Néhány hét alatt azonban átprogramozódtam, kiderült, hogy mi a különbség a számtan és a matek között. Utána simán ment minden, jeles érettségi, felvételi a műszakira. Az egyetemen is sokáig abból éltem, amit tőle tanultam. Kiváló, nagy tudású ember volt. Sajnálom, hogy nem került be abba a névsorba, mely néhány kortársát posztumusz pro urbe díjra emelte.”

A matematikán, fizikán kívüli világot jeleníti meg Bartos Nándor a következő mondataival: „Leginkább a külsőségekre emlékszem. Mindig pontos volt, szigorú, de következetes. Hosszú ideig fehér svájci sapkát viselt. Nem állt jól neki. Mindig úgy nézett ki, mint aki nem borotválkozott. Még a borotválkozás után is. Úgy rémlik, hogy dohányzott, de nem szerette, hogy osztályának egy része a fiú WC-ben cigizik. Gyakran ellenőrzést is tartott.”

Hagyó László munkapszichológus, gyógypedagógus is szeretettel emlékezett volt osztályfőnökére: „Jó indulatú, segítőkész, szerény ember volt. Ma már tanítják a tehetség gondozást, ő viszont már akkor csodálatosan tudott a tehetségekkel bánni. Volt egy mondása, ami mindig eszembe jut: »Egyszerű, józan paraszti ésszel kell megoldani a legnehezebb feladatokat is.«”

Az interneten néhány éve olvastam Szekeres István okleveles építőmérnökkel készített interjút, mely az értékmegőrző helytörténeti weblap, a Hírös Naptár 2014. január 9-i számában jelent meg. Örültem, hogy ismét egy leheles öregdiákról szerezhettem ismereteket.

Szikszai József tablón szereplő képe

Ő 1962-ben végzett a gimnáziumban, s időközben kiderült, szintén ebbe a legendás osztályba járt. Az akkor 70 éves Szekeres István, a BÁCSVÍZ Zrt. korábbi igazgatójának gondolatai jól mutatják Szikszai József, a tanár szerepét egy diák életében „14 évesen Jászberényben, a jó hírű Lehel Vezér Gimnáziumban lettem középiskolás. Erős, tudásra éhes osztályba kerültem: érettségi után a 29 tanulóból 15-en egyetemen folytattuk tanulmányainkat. Osztályfőnököm, Szikszai József zseniális matematikatanár volt. Miközben bevezetett a tantárgy rejtelseibe, ahogy számonkérte a szorgalmi feladatokat – amelyek miatt gyakran nem jutott időm játékra, mozira – egyúttal megtanított arra, hogy legyen mindig határozott cél az életemben, és az elem kerülő feladatot akár áldozatok árán is, de mindenképpen meg kell oldanom. Ezzel az életfelfogással, a kitartásra való ösztönzéssel el is döntötte sorsomat.”

Nemcsak a saját osztályába járók emlékeznek rá ily módon, hanem a más osztályban tanított, régi tanítványai is. Az 1958-ban érettségizett Völgyi Kálmán orvos ezredes a 225. jubileumi évkönyvben az iskolai emlékeiből írt le néhányat, íme, egy azok közül: „Tanáraink mindegyike egyéniség volt, én nagyon felnéztem rájuk. Gazdag útravalót kaptunk tőlük az élethez a kötelező tananyagon kívül is. [...] Szikszai és Várszegi tanár urak matematika és fizika tudásukkal imponáltak.” Szintén 1958-ban érettségizett Szabóné Fekete Ágnes, aki azt írta, hogy „öt nem tanította, de szerénysége, csendessége tetszett neki”.

Papp Géza, az Olajterv Zrt. nyugalmazott elnök-vezérigazgatója 1960-ban érettségizett, egy Jászsági Évkönyvben közölt interjújában mondta: „A tanárainkra jó szívvel emlékszem. Leginkább a kiemelkedő tudású Szikszai József matematikatanárt kedveltem.”

„Szikszai tanár úr olyan meggyőzően és türelemmel tanította a matematikát, hogy aki nem szerette ezt a tárgyat, az is megszerette” – hangzott el Besenyi Vendel agrármérnök beszédében az 55. érettségi találkozójukon, melyet az iskola évzáró ünnepségén indítottak.

„A fizikát szerettem a legjobban, de a matematika, a biológia és a történelem is kedvenc tantárgyaim közé tartozott. Kiváló matematikatanárunk volt Szikszai József személyében” – emlékezett az 1966-ban érettségizett Molnár Sándor informatikus professzor.

Turjányi Sándor szintén 1966-ban érettségizett, majd Debrecenben járt egyetemre. A végzés után a Matematikai Intézetben tanársegédként, később adjunktusként dolgozott, két történettel emlékezett az emberre. „Szerettem olvasni mindig is. S mint a legtöbb kiskamasz én sem ismertem még a saját korlátaimat.

Megesett, hogy egész éjszakát átolvastam, és gyakorlatilag éjszakai pihenés nélkül mentem az iskolába. Az egyik alkalommal Szikszai tanár úr óráján elaludtam. Ráadásul elég hangosan horkoltam is. A közelben ülő osztálytársaim megpróbáltak felébreszteni, ami csak félig meddig sikerült nekik. Félálomban azonban meghallottam, amit Szikszai tanár úr mondott nekik: »Hagyják, hadd aludjon! Álmoság ellen az alvás a legjobb orvosság.« Geometriai szerkesztéseknél az egyik síkmértani alapfeladat az, hogy egy adott egyenesre egy adott pontból merőlegest állítsunk. Én a standard eljárások helyett egy kicsit eltérő, talán körülményesebb, de ugyancsak célra vezető szerkesztést csináltam. Az átlagos tanári reakció erre sok esetben az lett volna, hogy bizony az alapvető dolgokat meg kell tanulni, s begyakorolni, nem csak ad hoc módszerekkel ötletelni.

Ő azonban figyelmesen megnézte, s mivel az is célravezető volt, azt mondta, hogy ez így is jó, de megmutatta az egyik szokásos rövidebb eljárást is. Úgy vélem, az ő szakmai hozzáállásának egyik kulcs eleme az volt, hogy az adott szituációban elhangzottakat értékelte, s nem a diák korábbi előélete alapján mondott véleményt.”

A facebook közösségi oldalon közzétett kérésemre válaszolta Miklós Pintácsi Katalin egykori leheles diák: „A két bátyámat tanította (jelest kaptak tőle). Csak arra emlékszem, a beceneve „KOFI” volt, a nagy koponyát így becézték.”

Kollégái közül Halmai György tanár úr – szintén matematika–fizika szakos – ezt mondta: „Nagyon tehetséges matematikus, jó tanár volt.”

Az első osztályába járt Rigó Lehel, volt leheles diák és volt leheles tanár a következőket osztotta meg velünk: „A tanár úr a gimnázium első három évében (1955–1958) volt az osztályfőnököm. Az osztályfőnöki teendő mellett matematikát tanított nekünk. Nem ma volt már, így csak néhány emlékképem van róla. Harmadikban Pécsre mentünk osztálykirándulásra. Vonattal utaztunk, s még előttem van, ahogy útközben rejtvényt fejtett. Diákként komoly, szigorú tanárnak ismertem meg, négy évvel később azonban, amikor a

Az 1987-ben megjelent szakköri füzet

Lehelbe kerültem tanárnak, más benyomások értek róla. Mosolygós, nagyon közvetlen kolléga volt. Körülbelül egy évvel később elment a gimnáziumból, s amikor búcsúztattuk, a francia szakos tanárkolléga, Nyújtó László hegedűszóval kísérté végig az épület lépcsőházában.”

1964-ben valóban munkahelyet változtatott, mert Jászberényben lakásproblémáját nem oldották meg. Az iskolában volt egy kis szolgálati lakás, ahol a családjával lakott. A város nem becsülte meg tudásának és tanítványai eredményének megfelelően. A kazincbarcikai Irinyi János Vegyipari Technikum állását pályázta meg és nyerte el, s rögtön egy háromszobás lakásba költözhetett a család.

Kazincbarcikai évei 1964. január 1. és 1972. július 31. között

Az Irinyi János Vegyipari Technikumban nyolc éven át szintén eredményes munkát végzett. 1967-ben Lini István igazgató a következőket írta: „Munkáját pontosan végzi. Érdeklődése inkább a matematika felé irányul. [...] Szakmailag kiválóan felkészült. A matematikát és a fizikát is módszeresen tanítja. Tanításában a lehetőségekhez mérten alkalmazza a szemléltetést. Tanítványaival türelmesen foglalkozik. A matematikai szakkört lelkesedéssel vezeti és eredményeket ér el azzal is, hogy tanítványait igyekszik a Matematikai Lapok tanulmányozására, ott megjelenő feladatok megoldására szoktatni. [...] Munkájának eredményességét bizonyítják a képesítő vizsga eredményei is. A képesítő vizsgákon tanulóink szinte nehézség nélkül állják meg helyüket, s az egyetemi felvételi vizsgákon is sikerrel szerepelnek. [...] Alapos felkészültségét állandó önműveléssel gyarapítja, bővíti. Továbbképzését ideológiailag sem hanyagolta el.” (1968-ban elvégezte a hároméves Marxista Esti Egyetemet.)

Ekkortájt készült a doktori cím megszerzésére. Lini István igazgató támogatta az elképzelését. 1971. július 3-án a doktori vizsgabizottságnak készített javaslatát a következőkkel zárta: „Szakmai felkészültsége, a tudomány iránti szeretete és érdeklődése alapján a doktori cím elnyerése iránti kérelmét elfogadni szíveskedjék.”

Ebben az iskolában végzett a jászapáti születésű Szekeres Imre, aki vegyészmérnök, majd politikus lett. A következőket mondta Kazincbarcikára kerüléséről és Szikszai Józsefről Pethő Lászlónak egy Jászszági Évkönyvhöz készült interjúban: „... érdeklődésem inkább műszaki-természettudományos irányba fordult. Már hetedik, nyolcadik táján a matematika, a fizika és a kémia érdekelt a legjobban... Miután kiderült, hogy én ezt komolyan gondolom, apám is utánajárt a dolgoknak. Volt egy jó ismerőse Apátin, akinek a fia, Szikszai József matematikát tanított Kazincbarcikán a Vegyipari Technikumban. Tőle érdeklődött, és végül én oda felvételiztem, eredményesen. Nekem ő lett a kedvenc tanárom a technikumban, rendkívül tehetséges ember volt.”

Az 1971/72-es tanév volt az utolsó kazincbarcikai éve, továbblépett Borsod megye leghíresebb gimnáziumába.

Miskolc, Földes Ferenc Gimnázium 1972. VIII. 1 – 1985. III. 15 között

A matematika magasabb szinten történő tanítása lehetett az oka, hogy 1972. augusztus 1-jétől már a miskolci Földes Ferenc Gimnázium alkalmazásában állt. 13 éven keresztül végzett ott kiemelkedő oktató-nevelő munkát és lett meghatározó a diákok életében. A Wikipédián található iskolatörténet egyik mondata is erre utal: „Az iskola legendás hírű tanárai voltak többek közt: Pápay Sándor, Polányi Imre és Szikszai József.”

Az 1976-ban készült igazgatói, sok szempontú minősítésben olvasható: „... öt éve tanít... a matematika II. /speciális/ és a matematika I. szakosított osztályokban igen szép eredménnyel. Tanítványai közel 100 %-os beiskolázást nyerne a felsőfokú intézetekbe, és ott példászerűen megállják a helyüket. Óráit a modern matematikai szemlélet, a sokoldalúság, a matematikai gondolkodtatás jellemzi, s ennek is következménye tanítványainak eredményessége és a matematika iránti szeretete. [...] Osztályfőnöki tevékenysége lelkiismeretes, gondos pedagógus egyéniségre vall. Az iskolai közösségi és társadalmi munkából elsősorban a tehetségek, és ezek közül is a fizikai dolgozók tehetséges gyermekei gondozása terén veszi ki részét. Évekig az iskola munkavédelmi felelőse. Minden megbízatást szívesen és pontosan teljesít. Kollegiális. Ítéletalkotásában igazságosságra törekszik. A tantestület megbecsült tagja.”

Kálmán László igazgató 1980-as kiegészítő minősítésében konkrét eredményeit is felsorolja a bevezető jellemző mondat után: „Szakmailag és pedagógiailag igen képzett szaktanár, aki ismereteit és módszereit rendszeresen fejleszti, és maga is alkotó módon vesz részt a továbbképzéseken.”

A Földesben érte el diákjaival a legtöbb kiemelkedő szintű, dobogós eredményt. A tanulókat ösztönözte a Középiszkolai Matematikai Lapok (KöMal) versenyfeladatainak megoldására, a különböző matematika versenyekre – Arany Dániel Matematika Verseny (ADMV), Országos Középiszkolai Tanulmányi Verseny (OKTV) – történő felkészülésre és azokon való részvételle. Tanítványai közül sokan jutottak be az ADMV és az OKTV döntők első tíz helyezettje közé. Az egymást követő évek döntőbeli eredményei bizonyítják, hogy a kemény munkának megvan az értelme.

Az 1977–78-as tanévben a KöMal pontversenyében tanítványa I. helyezést ért el. Egy évvel később, 1979-ben az OKTV-n negyedik helyezett tanítványa a magyar diákcsoport tagjaként részt vett a londoni matematikai diákolimpián. 1980 újabb szép eredményt hozott. Az OKTV-n 2. helyezést ért el egy tanítványa, a KöMal pontversenyében pedig ismét I. helyet. 1982-ben és 1984-ben az ADMV-n 2. és 3. helyezések születtek. 1984-ben a KöMal feladatmegoldó versenyében 3. helyezést ért el a tanítványa. Ugyanebben az évben rendezték meg a Ki miben tudós? tévés vetélkedőt, ahol a matematikában a diákja a legjobb nyolc között szerepelt.

Földesbeli tanítványai közül néhányuk emlékező mondatai is a zsenialitását bizonyítják. A Divány (divany.hu) pályázatot írt ki az „Ország legkreatívabb tanára” címmel. 2017-ben a Szupertanár címet Számadó László nyerte el, aki a budapesti Árpád Gimnázium matematikatanára. Egy vele készült interjúban az újságíró kérdésére: „Kik inspiráltak és segítettek abban, hogy tanárrá válj?” – a következőt válaszolta: „Miskolcon a Földes

Ferenc Gimnáziumban érettségiztem speciális matematika tagozaton. Szikszai József volt a matematikatanárom. Ő az első, akit ki kell emelnem.”

A Földes Ferenc Gimnázium honlapján találtam az 1984-ben érettségizett Chrabák Zoltán (Ede) emlékező írását, melyből néhány sort idézek: „... Adósságaink, és amit akkor nem kaptunk meg sincs immár kivel elszámolni. Pedig elég lenne egy-egy mondatnak elhangoznia. Valahogy így: »Áldja meg az Isten az emlékét is, Szikszai József tanár úr!« Milyen szerencsénk volt, hogy ilyen embereket megismerhettünk! Vajon manapság is vannak még ilyenek? Olyanok, akik csak teszik a dolgukat, de nem karriervágyból vagy semmitmondó pedagógusdíjakért. Nem dicsőségért vagy elismerésért. Hanem csak azért, mert ez a dolguk. És nem akarnak kitűnni mással, csak a munkájukkal. Nem akarnak más háttára mászva nagyobbak látszani. Nem akarnak mást, csak tanítani, nevelni. Embereket emberségükben megerősíteni, kibontakozni hagyni és ebben őket segíteni. Azt a folyton krétaporos sötétbarna köpenyt nem feledhetem, s azt sem, aki viselte – nyugodjon békében, bárhol is temették el. Példája máig iránytű, a legfontosabb ismeret – sok értéktelenül csillogó üveggyöngy között egy szerény, de valódi érték.”

A Napkelet Almanach mutatta be Gyarmati Attila edelényi tanárt, aki „Középiskolai tanulmányait a Földes Ferenc Gimnázium speciális matematika tagozatán folytatta, ahol Szikszai József tanár úr vált hamar nemcsak az ő, hanem mások példaképévé is, mint az iskola nagy tanáregyénisége. A nyugodt, szelíd, határozott és jó humorú ember hatására jelentkezett a KLTE (Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen) egyszakos matematika képzésére”.

Az iskolai munka mellett rendszeresen küldött tudományos és módszertani cikkeket, feladatokat a Matematika tanítása című lapba. Az 1972–73-as években például *Egy szélsőérték-feladat* megoldása kapcsán felmerült problémák címmel jelent meg sorozata a Matematika tanításában. A KöMal-ban is nagyszámú feladata és feladatmegoldása jelent meg. Közel 100 feladatot adott közre, kettőt mutatok be ezek közül:

A Matematika tanítása 1973. októberi számában jelent meg a következő feladat, mely a 751. sorszámot kapta: „Legyen a háromszög egyik oldala és kerülete adott hosszúságú. E háromszögek közül határozzuk meg azt, amelyre a másik két oldal aránya a legnagyobb.” A KöMal 1976. 3–4. számában a Gy. 1614. feladat: „Milyen feltételt kell kielégíteniük az a, b, c számoknak, hogy az $x^2+xy+y^2+ax+by+c$ kifejezés értéke minden (x, y) számpárra pozitív legyen?”

1976-ban a KöMal 4. számában egy korábbi felvetésre készített cikke jelent meg, amelyben a szakköri munka módszereit mutatja be, néhány gondolat ebből: „... ízelítőt adok az általam vezetett szakkör munkájából anélkül, hogy a szakkör egész munkáját ismertetném, mely csak egy része azoknak a törekvéseknek, amelyek iskolánkban – a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban – a matematika iránt érdeklődő tanulók tehetségének kibontakoztatására irányulnak. A szakkör tagjai tagozatos IV. osztályos tanulók, akik a Középiskolai Matematikai Lapok rendszeres megoldói. Így természetes, hogy a szakköri összejöveteleken (a beküldési határidő elmúltával) a KöMal feladatok megoldását megbeszéljük, értékeljük a különböző megoldásokat. Gyakran fűzünk ezekhez megjegyzéseket, kiegészítéseket vagy

új kérdést vetünk fel, amelyekre igyekszünk választ is adni. Így többször előfordult, hogy a szóban forgó feladatokhoz hasonló vagy új feladat született. A szakköri tagok általános iskolai szakköröket is vezetnek olyan 8. osztályos tanulóknak, akik iskolánkban matematika tagozaton szeretnék folytatni tanulmányaikat. Az általános iskolai tanulókkal való foglalkozásra feladatgyűjtéssel készülünk. Forrásként elsősorban a KöMal-ban megjelent feladatokat használjuk fel, bizonyos könnyítésekkel, változtatásokkal. E tevékenységi formák vezettek arra a gondolatra, hogy félretéve a szakköri munka hagyományos feladatmegoldó formáját, közös munkával feladatokat készítsünk.”

Négy feladat megoldási folyamatának részletes levezetésével bizonyítja, hogy „... a matematika elsajátításának fő mozgató rugója az érdeklődés fenntartása, a felfedezés öröme, a sikerélmény, ahogy mondani szokás, az ehhez vezető út pedig az önállóság, aktivitás, tevékenységi formák helyes válogatása a játéktól a megfeszített munkáig”.

A Bolyai Társulat Borsodi Csoportjának versenybizottsági tagjaként végezte a versenydolgozatok javítását. A rádió által rendezett matematikai feladatmegoldó műsor szerkesztésében is részt vett. A Természettudományi Ismeretterjesztő Társulatban a matematikát népszerűsítő előadásokat, s tanári továbbképzéseket tartott szakmai, módszertani témákban. Pedagógiai pályázatokon kétszer első, egyszer 2. és kétszer 3. helyen végzett pályamunkájával.

Miskolci évei alatt írta és 1977-ben adták ki szakköri füzetét, melynek címe: Háromszöggel kapcsolatos feladatok koordináta-geometriai megoldása. A Módszertani Közlemények 1978. 2. számában Tóth Balázs véleményezte a szakköri füzetet: „Középiskolai szakköri foglalkozásokon jól használható könyv. Tanulságos tanárnak, diáknak egyaránt. Nagy érdeme, hogy segítségével az érdeklődő tanulók élményszerűen ismerkednek meg a különböző koordináta-rendszerekkel, és saját tapasztalataikból ismerik fel, hogy egy alakzat leírására néha egyik, néha másik rendszer a célszerűbb.” Ez a könyve 2017-ben a gödöllői Fizikatanári Ankéton is forrásmunka volt.

1977-ben kapta meg oktatási, tudományos és a matematikát népszerűsítő tevékenységéért a Beke Manó-díjat. A díj odaítélésekor a szaktanári munka mellett Győr-Sopron megyei szakfelügyelő is volt. Ugyanebben az évben, 1977-ben a budapesti Eötvös Lorán Tudományegyetem Természettudományi Karán védte meg doktori disszertációját cum laude minősítéssel, oklevelének száma: D-2062/1977. Bölcsészdoktori értekezésének címe: Koordinátageometria a középiskolai matematikában.

Mindig törekedett a legújabb módszertani ismeretek megszerzésére. 1985. január 11-i dátummal Szabó József egyetemi docens, tanfolyamfelelős aláírásával kapta meg az iskola azt az értesítést, amelyben olvasható: „Szikszai József tanár [...], aki 1984-ben részt vett a Kossuth Lajos Tudományegyetem által szervezett 90 órás szakmai komplex továbbképzésen. Dolgozatát Sümei László adjunktus mellett »A középértékek egy lehetséges feldolgozása és tanítása a középiskolában« címmel írta. Minősítése: kiválóan megfelelt.”

Ebben az évben megkapta a „Kiváló Dolgozó” kitüntetést, melyet nem vett át, s nem fogadta el az előző évi decemberi pénzjutalmat sem. Az 1984. december 10-i igazgatói minősítésben

olvasható: „Egyéniségére a pontosság és a precizitás a jellemző. [...] Önmaga és környezeti értékrendjének megítélésében nem mindig ért egyet az iskolai és más szervek véleményével, ezért konfliktusai adódnak.” A magas szintű, eredményes tanári munka ellenére 1985-ben március 15-ével lezárult a Földes gimnáziumbeli működése. Szikszó kis középiskolájába, a Szepsi Csombor Márton Gimnáziumba távozott, ahol 1985. március 16 és 1986. július 31-e között tanított.

Újból a Lehel Vezér Gimnázium, 1986. augusztus 1-je és 1991. június 30-a között

1986. augusztus 1-től újra a jászberényi Lehel Vezér Gimnázium tanára lett. A gimnáziumban ugyanis megüresedett egy matematika–fizika szakos álláshely. Mile Ferenc a nagy tudású, híres tanár vált meg az iskolától. Helyére keresett az akkori igazgató, Izsó Gyuláné hasonló kaliberű, tapasztalt matematikatanárt. Szikszai József az ő hívására érkezett Jászberénybe. (Itt jegyzem meg, hogy 1964-ben Mile Ferenc Szikszai József helyére érkezett a gimnáziumba, most megfordult a helyzet.) Feladata a tehetségnevelő munka volt, a korábbi gyakorlat folytatása, a diákok buzdítása a versenyfeladatok megoldására, a versenyeken való részvétellel. Ezt a feladatot azonban már új igazgató vezetése alatt látta el.

Az 1986/87-es tanévben kezdte igazgatói pályáját a matematika–fizika szakos Nagy András, aki az intézmény vezetőjeként gyakran látogatta a tantestület tagjainak óráit. A Szikszai József óráin tapasztaltakat röviden így összegezte: „... az óráin semmi olyan kuriózumot, »mutatványt« nem tapasztaltam, nem láttam, amiket mi is ne alkalmaztunk volna az óráinkon. Ám a teljes pontosságra, precizításra törekvését a tanulótól is megkövetelte. Mi a feladat, mi a cél, mit csinál(j)unk, miért és hogyan? Tág teret adott a tanulók kreativitásának, ötleteinek, s mindig kérte, kérdezte más megoldások, gondolatok, módszerek lehetőségét is. Egy-egy feladatnál, főleg a témák eleji minta feladatoknál a teljes megoldásra, majd a feladat paramétereitől függően a megoldhatóságára is ki kellett térni, és a megoldások számának vizsgálatán is akkurátusan végigmentek. Tanítása érthető, következetes, világos, a »miérték és hogyanok« logikai láncolatának a logikus folyamata volt. Különösen a nagy óraszámú matematika (B) fakultációs csoportokban volt elemében a 11. és 12. évfolyamokon. Tanítványai itt is eredményesen szerepeltek a matematika versenyeken és a felsőfokú felvételi vizsgákon. Kiemelkedő volt pályája végén tanítványa, Gutai Zsolt országos első helyezése a matematika OKTV döntőjében. Ilyen sikert csak nagyon kevés tanár tud elérni, de aki eléri, az maga is egy tanár talentum (egy matek zseni), és abban az élete munkája csúcson sodródik ki.”

Gutai Zsolt országos első helye mellett évente voltak kiemelkedő eredményű diákjai. Például 1987-ben Kovács Ágnes az ADMV-n, 1991-ben pedig Horváth István a matematika OKTV-n elért eredményéért kapott miniszteri dicséretet. Diákjai közel 100 %-ban felvételt nyertek egyetemekre, főiskolákra.

Nagy András igazgató úr érdekes szakmai dolgot is megemléített: „Felejthetetlen pl. az a mnemotechnikai (a megtanulást és visszaidézést elősegítő egyszerű nyelvi módszer) fogása, amit a középértékek közötti viszonyra talált ki. Két vagy több pozitív szám középértékeit

szerinte »hamisan« kellett tanítani. Pontosabban HaMiSaN!!! A nagy betűkből ugyanis jól kiolvashatóan az ilyen számok (H)harmonikus, (M)mértani, (S)számtani és (N)négyzetes középértéke éppen ebben a sorrendben növekszik, de legalább is nem csökken...”

A szintén matematika–fizika szakos Szabó Ildikó kezdő tanárként azt látta, hogy: „Önállóságra nevelte a rábizottakat. Segítőképz volt, szakkörön tanította a fiatal kollégákat, fontosnak tartotta a tapasztalatcserét.”

Szikszai József mindenkor pedagógus, tanár volt, aki a tudását, módszereit át akarta adni tanárkollégáknak is. Olyan foglalkozásokat javasolt, amelyeken a havonta megjelenő KöMal feladatok tanulói megoldása és a beküldési határidő után a matematika munkaközösség együttesen elemezze és oldja meg a feladatokat. Egy ideig működött a dolog. A Szikszai József vezette foglalkozásokon „a jelen lévő kollégákkal elmondtuk egyik-másik problémára a saját javaslatunkat. Ilyenkor nagyon örült és dicsért minket, mint a »diákjait« ... Ezekhez a megoldásokhoz Jóska sokszor hozzátett még másik megoldási módszert is. Na és ha mi nem mondtunk, hát ő mondott megoldási módszert. Természetesen a nehezebb feladatok megoldásához nem elég az intuíció, a logikus gondolkodás, hanem rengeteg tényanyag, összefüggés, már bizonyított tételek ismerete, tehát komoly matematikai »fegyvertár« szükségeltetik. Jóskának óriási arzenálja volt. – emlékezett vissza Nagy András.

Szakirodalmi tevékenységét is tovább folytatta. 1987-ben a Tankönyvkiadó jelentette meg A hatványközepek című szakköri füzetét. 2010-ben ezt a könyvet forrásként felhasználta az Eötvös Loránd Tudományegyetem egy hallgatója a Szélsőérték-feladatok különböző megoldási módszerei című szakdolgozatához.

Aktív tanári pályájának utolsó öt évében tanított diákjai is csak felsőfokon beszéltek róla. Néhányukat sikerült elérni, közreadom gondolataikat.

Az 1987-ben érettségizett Farkas Aurika azt idézte fel, hogyan motiválta őt: „Nem volt haverkodó, de ha feloldódott, nagyon aranyos gesztusai, bókjai voltak, s ezzel segítette az embert a matematika szépségeinek felfedezésében. Motivált hozzáállás esetén egy szeretetteljes kézfejpaskolás mosollyal fűszerezve nagy kontraszt volt a szigorúan összehúzott vastag szemöldök után. Néhány kedves szó és szeretetteljes apró gesztusok – ez a legjobb kifejezés –, ahogy a szigorú matematikatanár mögül előbújít a humánus, a gyermekszerető ízig-vérig pedagógus.”

A matematika OKTV-n első helyezett Gutai Zsolt 1989-ben tett érettségi vizsgát. A tanárára, Szikszai Józsefre a következőkben emlékezett: „Engem második osztálytól segített. [...] A speciális matematika anyagból nagyon sok mindent igyekezett átadni. Megígérte, hogy segít bekerülni a Matematika Diákolimpiai Előkészítő Szakkörbe, ami Budapesten volt kéthetente, ha megnyerem másodikban az Arany Dániel Matematika Versenyt. Sikerült is, és így harmadik osztálytól járhattam a szakkörbe. Rengeteg olyan tudást igyekezett átadni és sikeresen, amiről egyébként nem szereztem volna tudomást, mert sajnos a gimnáziumi fakultáció anyaga nem tartalmazta. Ráadásul más szemléletet is hozott, sokkal mélyebb ismeretekre tudtam szert tenni... Fontos volt, hogy kevésbé poroszosan tanított, kicsit úgy, mint később az egyetemen. Igyekezett az értelmünkre hatni, hogy magunktól jöjjünk rá a tananyag

lényegére. Ha lett volna akkor matematika osztály a gimnáziumban, sokat profitálhattak volna a tudásából.”

Az OKTV első helyezéről a Szolnok Megyei Néplap 1989. május 16-án számolt be. „... együtt örül Gutai Zsolt tanára, Szikszai József és az iskola igazgatója, Nagy András. Tanára, aki számontartja az országos jövőndő matematikusait arra büszke, hogy tanítványa olyan jó nevű iskolák versenyzőivel együtt küzdött az első helyért, mint a debreceni Fazekas, a győri Révai, vagy a szombathelyi Nagy Lajos Gimnázium. Az igazgató jóleső érzéssel nyugtázza, hogy Gutai kiemelkedő eredményéhez tehetségén és dicséretes szorgalmán kívül a magasfokú szaktanári munka is hozzájárult” – olvasható az újságban.

Ácsné Szász Éva szoftveres tesztmérnök – 1990-ben érettségizett – négy történetet mesélt el, amelyek Szikszai József egyéniségére utalnak:

„A tanár úrra jellemző volt a sötétbarna köpeny és az, hogy megtanított bennünket gondolkodni. Azt mondta: a többi benne van a tankönyvben.

Történt egyszer, hogy a táblánál állva egy feladat megoldásánál megakadtam. Álltam, álltam, mire a tanár úr arra kért, hogy hagyjam el az osztályt, menjek végig a folyosón, majd jöjjenek vissza. Értetlenül fogadtam a kérését, nem tudtam, ezt miért kell megtennem. Visszafelé jövet az ajtó előtt állva megszeppenve kopogok, belépek, előttem a tábla, és látom a hibát. Igen, arra is tanított, hogy ilyen esetben a feladattól el kell távolodni és újragondolni.

Kaptunk egy feladatot, aminek többféle megoldása volt. A tanár úr minden esetben közölte, ha valaki olyan megoldást tud, amire ő nem gondolt, az év végén megkapja az 5-öst. És volt erre példa!

Az első évben (1986) történt. Dolgozatírás után kiderült, hogy csak egy dolgozat lett hibátlan. A tanár úr ekkor hozzám lépett egy nagy zacskóval és azt mondta: vegye ki, ez a magáé! Egy szem Negró volt benne – máig őrzöm!”

Parádi Csaba, aki Szász Éva osztálytársa volt, írásában más oldalról közelít Szikszai József emlékéhez. „Általában egy nap többször volt matek óránk, többnyire nem tömbösítve. Dolgozatot néhány hetente írtunk, fontos volt számára az önálló munka, és ebben nagyon igaza volt. Ha a dolgozatot a délelőtti órán írtuk, akkor a délutáni órán ugyan nem osztotta ki a dogákat, de mindenkiről tudta már addigra, hogy ki milyen hibákat követett el a feladatokban. Tanár úr a hatványközepek mestere volt. [...] Egy-egy verseny vagy dolgozat után az adott feladatokat néha két-háromféle módon oldotta meg, amiből az egyik rendszeresen a hatványközepek segítségével történt. Mindannyiunkat mindig arra ösztökélt, hogy döntsük el, mivel akarunk foglalkozni komolyan az életben. Nem érhet valaki egyszerre a matematikához, a fizikához, a biológiához, a kémiához. Ha valaki mindenben jó próbál lenni, akkor semmiben sem jó. Gyerekként ezt nem nagyon értettük, de az idő őt igazolta. Az utóbbi 20 évben cégvezetőként rendszeresen eszembe jut, hogy nagyon fontos specializálódni, pedig ő – valószínűleg – nem tanult menedzsmentet és nem is volt vállalkozó.”

1986-tól kezdetben az iskola szolgálati lakásában lakott, később a Szent László utcai lakótelepen vett lakást. Nyugdíjasként már ott élt. Zárkózott ember volt, keveset járt rendezvényekre. Matematikusként szerette a logikai játékokat, ezek és a kártyázás lehetősége

is megtalálták. Kármán Antal így ír erről: „Arra emlékszem, hogy azokban az években, amikor bennünket tanított, rendszeresen összejártak ultizni Schuk és András igazgató urakkal.”

Rejtvényeket oldott meg, megoldásait el is küldte a feladványok kitűzőinek. Például a Magyarország című újság 1966. július 3-i számában, a Könyvkiadás IX. fejtörő játék megfejtői között olvasható, hogy Szikszai József Kazincbarcika, Tavasz u. 3. szám alatti lakos könyvjutalmat nyert.

Szabó Ildikó egyik kedves élménye is a játékhoz kötődik. Szikszai Józsefnek „tetszett, hogy nő lételemre tudtam ultizni”.

A második jászberényi élete során „bizonyos »réteg rendezvényen« mindig szívesen részt vett. Ez a tanévente kétszer az iskolánkban tanító férfi tanároknak és a tanárnőink férjeinek-barátainak sportos délutánja, estéje volt. Mindig volt közös vacsora, s főleg szellemi sportokat űztünk. Ezek voltak a sakk, a kockavetés meg az ultizás. Az ultizásban Jóska mindig részt vett. Ott is, nyilván akaratlanul, de élvezettel »tanított« bennünket. 2-3 lap megjáratása után már jól átlátta, kinél milyen lapok voltak. Figyelmesen játszott, megjegyezte milyen lapok mentek már ki, s milyenek vannak még bent. Játéka logikus, kemény, célra vezető volt. Kontrái mindig bejöttek, a mi kontráink meg vele szemben rendre a rekontráival buktak. Egy-egy parti után—a matematika órákhoz hasonlóan—kielemeztük a játékot. Ki játszott jól, ki és hol hibázott, hogyan lehetett volna másként, jobban? Ám az estek végén ő mindig bőséges pénznyereséggel, mi meg általa hasznos trükkökkel, tapasztalatokkal gazdagodva, de megkönnyebbült zsebbel távoztunk” – mesélte Nagy András.

A kiemelkedően eredményes tanári munka alapján jogosan várt szakmai, országos elismerést, de a csúcsteljesítmény után csak két évvel később, 1991-ben részesült a „Kiváló Pedagógus” kitüntetésben. Az Új Néplap 1991. június 4-én be is számolt erről. Ez az elismerés számára már megkésített, hírek szerint ezt a kitüntetést sem vette át.

Az utolsó jászberényi éveiben súlyos beteg volt, testi szenvedései, vélt vagy valós csalódásai növelték megkeseredettségét, befelé fordult. A zseniális matematikatanár tragikus elhatározással huszonöt éve, 1993-ban befejezte földi pályafutását. Halálának híre az Új Néplap anyakönyvi híreiben 1993. augusztus 10-én jelent meg. Jászberényben temették el.

1962-es osztályának tagjai a tanulmányaik befejezésével is tartották vele a kapcsolatot, s halála után is gondoltak rá. Bartos Nándor ezt írta erről: „A 7. érettségi találkozónkon (1997) fogalmazódott meg, hogy rendezzük osztályfőnökünk sírját. 1998-ban összegyűlt a pénz, elkészült a síremlék terve, amit Kaszab József sírköves kivitelezett a Szent Imre temető 10. parcellája 32. sorának 6. helyén.” Az egyszerű síremlék méltón őrzi a legendás tanár örök álmát, akinek egész tanári pályájára igaz volt Einstein mondása: „A legnagyobb tanári művészet, hogy az alkotás és felismerés örömét ébresszék.”

Források

Kármán Antal és Bartos Nándor volt leheles tanítványok Szikszai József első jászberényi éveivel kapcsolatos, sok mindenre kiterjedő segítsége.

Nagy András nyugalmazott igazgató Szikszai József második jászberényi éveivel kapcsolatos, többoldalas, több szempontú segítsége.

Szikszai József tanári pályájának dokumentumai

Kármán Antal – Pethő László: Az olaj és a pálinka, mint sikerforrások. Interjú Pap Gézával, az Olajterv Zrt. nyugalmazott elnök-vezérigazgatójával. In: Jászsági Évkönyv. Jászberény, 2015

Pethő László: Modellek a döntések hátterében. Interjú Molnár Sándor informatikus professzorral. In: Jászsági Évkönyv. Jászberény, 2017

Szolnok Megyei Néplap, 1989. május (40. évfolyam, 101–117. szám), 1989-05-16/113. szám

Új Néplap, 1991. június (2. évfolyam, 126–150. szám), 1991-06-04/128. szám

Magyarország, 1966. 07. 03. száma ELTE Rektori Kabinet, Adat- és Stratégiai Információkezelési Iroda

http://www.hirosnaptar.hu/index.php?oldal=cikk&cikk=vallomasok__szekeres_istvanokleveles_epitomernok

<http://www.lvg.hu/content/besenyi-vendel-beszede>

<http://www.noiszem.hu/matektanitas-szupertanar/> Szupertanár - Cirkusz az egész világ, avagy a matematikanitás művészete 2017. szeptember 27.

<http://docplayer.hu/48039516-Kutatotanarok-es-kutatointezetek-egyuttmukodesi-formai.html>

https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%B6ldes_Ferenc_Gimn%C3%A1zium

http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/873990/default/doc_url/kozepiskolai_76_4.pdf

https://hu.wikipedia.org/wiki/Szikszai_J%C3%B3zsef

www.bolyai.hu/BekeManoEmlekdij_osszes.xls

http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/890490/default/doc_url/Matematika_tanitas_5.pdf

http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/875021/default/doc_url/kozepiskolai_76_8.pdf

http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/942734/default/doc_url/A_matematika_tanitasa_1979_40001.pdf

<https://napkeletnepe.hu/2018/01/17/gyarmati-attila/>

Gyarmati Attila: Unokáink is olvasni fogják

http://epa.oszk.hu/02200/02295/00004/pdf/EPA-02295_Jaszszagi_Evkv_1996_202-tol.pdf

<https://www.schoolandcollegelisting.com/HU/Miskolc/295103737167899/F%C3%B6ldes-Ferenc-Gimn%C3%A1zium-%C3%96regdi%C3%A1k-Egyes%C3%BClet>

http://acta.bibl.u-szeged.hu/39536/1/modszertani_018_002.pdf